

Individ och stat i den nordiska modellen – historiska erfarenheter och framtida samhällslegitimitet.
Symposium 12–13 september 2024,
Linnéuniversitetet, Växjö

Erik Erlanson, fil. dr i litteraturvetenskap, Linnéuniversitetet
Välfärdsstatens litterära paradigm. Med litteraturen ut och in i demokratin

Föredraget presenterar begreppet välfärdsstatens litterära paradigm och diskuterar två skilda bruk av litteraturen i 1900-talets Sverige: å ena sidan som ett medel för att konstituera *en* samhälls- och kulturell gemenskap och å andra sidan som en väg ut ur det rådande samhället till mindre litterära gemenskaper. Till min hjälp för att göra skillnad på dessa två bruk av litteraturen tar jag Lytle Shaws begrepp "poetics of coterie" och bilden av spelmannen i Jan Fosses *Trilogin*. En viktig metodologisk poäng är att jag med bruk inte bara syftar på vad som görs med litteraturen i konsumtionsledet, utan också vad författare gör med litteraturens former och medier.

Anne-Marie Mai, professor, SDU, Nordic Humanities Center*
Aldrende velfærd – om velfærds- og aldringstematik i Kerstin Emans roman *Löpa varg* (2021)

Svenske Kerstin Ekman (f. 1933) er en af Nordens betydeligst forfattere. Ekman debuterede som krimiforfatter i 1959, men i 1960'erne begyndte hun at skrive romaner med bredere samfundstema. Hun har en lang forfatterkarriere og har modtaget adskillige litterære priser, og hun har været medlem af Det Svenske Akademi. Hendes hovedværk er *Hændelser ved Vatten* (1993), der udspiller sig i en fiktiv landsby, Svartvatnet. Et gådefuldt dobbeltmord finder sted på denne egn, hvor industrialiseringen fører til ødelæggende skovrydning, men mordet opklares først mange år senere. Her er tematikken omkring naturgrundlag, velfærdspolitik og kapitalisme udfoldet, og Ekman udvikler den videre i sit forfatterskab. I hendes nyeste roman *Löpa varg* (2021) møder læseren en skovfoged på vej til pension. Romanen tematiserer den aldrendes mands selvkritik, hans skuffelse over samfundsudviklingen og hans håb om at finde en ny balance mellem mennesker og natur. Ulven spiller en vigtig symbolsk rolle i romanens tema omkring et velfærdssamfund, som i lighed med hovedpersonen er aldrende.

Hanna Carlsson, docent i biblioteks- och informationsvetenskap
Folkbiblioteket som politisk symbol. En post-politisk läsning av upplösningen av konsensusmodellen i svensk kulturpolitik.

I denna presentation diskuteras hur den radikala högers användning av kulturinstitutioner som ideologiska symboler kan förstås som del av en pågående (re)politisering av svensk kulturpolitik. Radikalhögers kulturpolitiska agenda utmanar den konsensusmodell i svensk kulturpolitik som vuxit fram i samklang med den svenska välfärdsstatens formering. Med stöd i Chantal Mouffes demokratiteoretiska resonemang diskuterar och konceptualiserar presentationen de framväxande utmaningarna mot konsensusmodellen som utgörande en del av ett postpolitiskt tillstånd i svensk kultur- och bibliotekspolitik. Den postpolitiska läsningen öppnar upp för en kritisk diskussion av de utmaningar som det kulturpolitiska sakområdet står inför i en tid av politisk turbulens. Den väcker också angelägna frågor om relationen mellan kultur och politik, demokrati och autonomi i samtidens svenska kultur- och bibliotekspolitiska landskap.

Nicklas Freisleben Lund, adjunkt, SDU

Forvitrede velfærdsfortællinger

Prekarisering, arbejde og klasse i dansk samtidslitteratur

En central tendens i de seneste års dansk litteratur er en mangefacetteret kritik af velfærdsstatens verserende forandringer. Oplægget undersøger den fremvoksende 'post-velfærdslitteratur's' relation til begrebet prekarisering og diskuterer dettes potentialer, udfordringer og begrænsninger som analytisk *entrance-point*. Således præsenteres de foreløbige fund fra den danske del af kollektivprojektet *Precariat, Precarity and Precariousness in (Post-) Welfare-State Scandinavian Literatures*

Jon Helgason, docent i litteraturvetenskap, Linnéuniversitetet

Om den positiva, och den negativa, censuren – nedslag i riksdagsdebatter rörande litteraturcensur, ca 1900–1970

Utgångspunkten för föredraget är en pågående studie om debatter kring litteraturcensur i Sveriges riksdag under 1900-talet. I fokus är rationaliteten för de styr- och tvångsmedel som står till buds för liberala demokratier i ambitionen att forma såväl samhälle som medborgare, samtidigt som man strävar efter att skydda grundläggande demokratiska värden.

Tue Andersen Nexø, lektor, Københavns Universitet, Nordic Humanities Center

Litteratur efter velfærd

Mit oplæg vil argumentere for, at "post-velfærdslitteratur" har været en af de vigtige tendenser i de sidste femten års danske litteratur. Post-velfærd betegner ikke en litteratur, der beskriver livet efter velfærdsstaten ophør eller sammenbrud, men er en litteratur, der handler om dem – eller er skrevet af dem – der ikke kan eller ikke vil leve op til de forestillinger om det rette liv, velfærdens institutioner møder sine borgere med. Det er en litteratur, der afviser den interpellation, man som borger mødes med i sin hverdag i velfærdsstaten. I Danmark i dag er den interpellation især knyttet til et krav om økonomisk produktivitet – i uddannelsessystemet: forberedelse til

økonomisk produktivitet, som ældre: opretholdelse af sin produktivitet så længe som muligt – som man borger i velfærdsstaten har pligt til at efterleve så godt man kan. Gennem diskussioner af forfattere som Asta Olivia Nordenhof, Yahya Hassan, Cecilie Lind og Malte Tellerup vil jeg aftegne, hvordan en række danske forfattere har afvist dette ideal og i stedet insisteret på at aftegne andre forestillinger om et meningsfuldt, fælles, økonomisk set uproduktivt liv i velfærdsstaten skygge. Det har de gjort ved at skrive om livet med psykiske lidelser, men også ved at skrive om andre former for social udsathed, og ved, f. eks., at skrive om drømmen om at leve i selvforsynende landbrugskollektiver.

Mit oplæg vil også diskutere, hvordan post-velfærdslitteratur bygger på en ny forestilling om forholdet mellem forfatter og velfærdsstat, der både adskiller sig fra den (meget indflydelsesrige) forestilling, der blev formuleret af Villy Sørensen i slutningen af 1950'erne – forfatteren som intern kritiker af velfærdsstaten – og fra de forestillinger, man finder i dansk litteratur fra sluthalvfemserne og begyndelsen af nullerne, hvor forfatteren fremstilles som en skeptisk velfærdsborger.

Klaus Petersen, professor, SDU, Nordic Humanities Center
Hvordan kan de nordiske velfærdsstaters historie skrives?

Oplæggets udgangspunkt er, at de nordiske velfærdsstaters historie kan skrives på tre måder: som en dystopi, en utopi eller som en virkeliggørelse af en Weberiansk mål-middel-rationalitet (en slags tekno-topi). Alle tre velfærds-beskrivelser kan findes både i og udenfor Norden og indeholder hver sine metaforer og semantik. Centralt i dette står relationen mellem stat og individ. I oplægget præsenteres eksempler på de tre læsninger i efterkrigstidens politiske velfærdshistorie og det diskuteres hvordan og hvorvidt, det også kan siges at præge den akademiske velfærdshistoriografi.

Charlie Järpvall, fil. dr i mediehistoria, lektor i biblioteks- og informationsvetenskap, Linnéuniversitetet
God byråkrati och destruktivt entreprenörskap

Välfärdsstatens utbredning i Sverige sedan 1970-talet åtföljdes av en byråkratikritik och byråkratiseringsdebatt (Marklund 2023). En tänkt lösning på problemet med den växande byråkratin, och det ökade krånglet, var privatisering och marknadsanpassning av den offentliga sektorn. Denna omsvängning har som bekant inte löst problemet med byråkratisering och dagens västerländska samhälle har beskrivits som ett granskningssamhälle (Power 1997; Dahler-Larsen 2011) eller administrationssamhälle (Forsell & Ivarsson Westerberg 2014). I stället för välfärdsstatens byråkrati har vi nu en neoliberal byråkrati (Hibou 2015). Samtidigt präglas samhället i dag av framväxten av auktoritära regimer och en demokratins kris. I detta sammanhang vill jag pröva tanken om att förstå byråkratin som en god motkraft som kan parera denna typ av samhällsförändringar. Byråkrati kan då förstås som trög kraft där uppsatta regler värnar det gemensamma och motar enskilda intressen eller starka ledares arbete för förändring. Det kan handla om byråkratiskt motstånd mot managementstyre inom akademien (Ese 2019), länsstyrelsernas miljöprovningsarbete mot utbyggnaden av infrastruktur,

tjänstepersoner som hindrar politisk förändring i kommuner, juridiska strider i Trumps USA, eller juridiska processer mot stater för deras bristande arbete mot klimatförändringar. I denna presentation vill jag ställa den goda byråkratin emot vad jag kallar det destruktiva entreprenörskapet för att därmed vända på perspektiven och se innovation och förändring som något nedbrytande samt byråkrati som något positivt.

Heidi Vad Jønsson, lektor, SDU, Nordic Humanities Center
Hvordan ser velfærdsstaten sine borgere? Indvandrere som nye statistiske kategorier i Danmark og Sverige 1990 til i dag

Statistikker synliggør borgere for velfærdsstaten og den moderne velfærdsstat er afhængig af statistisk indsigt i sine borgeres liv. Derfor er kategorisering en afgørende funktion i den moderne velfærdsstats "sorteringsmaskine". I dette oplæg udforskes tilblivelsen af en ny statistisk kategori: indvandrere i to ensartede velfærdsstater: Danmark og Sverige. Der er substantiel forskel på, hvordan indvandrere defineres statistisk i disse to ensartede velfærdsstater og politiske debatter om indvandrerestatistik har siden 1990'erne været væsensforskellige. Det tyder på, at der er forskel på, hvordan den danske og den svenske velfærdsstat ser sine borgere. Dette oplæg vil kortlægge og diskutere indvandrerstatistikernes etablering, udvikling og årsager med henblik på at diskutere, hvordan den moderne velfærdsstat ser de mennesker, der er en del af dette samfundssystem.

Peter Henning, docent i litteraturvetenskap, Umeå universitet
Estetisk ingenjörskonst från romantik till välfärdsstat

I presentationen introduceras ett pågående forskningsprojekt om den estetiska ingenjörskonstens historia i Sverige. Begreppet avser de tanketraditioner som pläderat för att livets miljöer bör manipuleras estetiskt, både i syfte att öka människors livskraft och för att styra deras vanor. Dessa idéer återfinns såväl hos författare och konstnärer som hos politiker. Föredraget ger exempel på den estetiska ingenjörskonstens skilda uttryck med utgångspunkt i dess romantiska förhistoria.

Karen Valgård, Professor, Københavns Universitet, Nordic Humanities Center
Intime voldserfaringer i velfærdsstaten

Vold er et væsentligt omend ofte fortiet aspekt af familielivet for mange mennesker. Staten har historisk set forsøgt at regulere omfang og former af vold inden for familien, og borgere har henvendt sig til staten, når volden har nået et niveau, de opfattede som uudholdelig eller uacceptabel. Gennem læsninger af bl.a. skilsmissegaver og brevkassebreve fra 1900-tallet, diskuterer jeg i oplægget, hvordan vi kan tilgå den mere eller mindre synlige vold, og hvordan borgere og velfærdsstat har forhandlet graden af legitim vold i familien.

Cecilie Bjerre, adjunkt, SDU

Flere fædre eller den mest sandsynlige far? Faderskab i Norden i det 20. århundrede.

Spørgsmålet om faderskab har historisk set været af afgørende betydning for de nordiske velfærdsstater. Børn født uden for ægteskabet kunne potentielt udgøre tunge økonomiske byrder for statskassen. Praksisser og lovgivning om faderskab har dog været stærkt varierende inden for den nordiske region. Mens Danmark og Norge kunne pålægge flere mænd at betale underholdsbidrag, havde Sverige og Finland en anden tilgang ved at vælge den 'mest sandsynlige far' ud af flere mulige barnefædre. I 1949 blev der nedsat en fælles nordisk kommission, der havde til formål at tilvejebringe overensstemmende praksisser og lovgivning på området. Kommissionens arbejde blev publiceret i 1955 og førte til, at flere betalende 'fædre' ikke længere var muligt. I dette oplæg vil jeg undersøge denne harmoniseringspolitik ved at inddrage det omfattende arkivmateriale, der knytter sig til kommissionens arbejde, og jeg vil særligt fokusere på argumenterne for og imod flere 'fædre' som i Danmark og Norge. Denne undersøgelse af faderskab kan dermed bidrage til at afdække forskellige opfattelser af mænds rettigheder og pligter som far, barnets bedste, og statens ansvar, også inden for Norden.

Johanne Gormsen Schmidt, postdoc, SDU, Nordic Humanities Center

Rewilding og store dyr i nordisk samtidslitteratur og -politik

Naturforvaltningspolitik ligger i disse år højt på dagsordenen i såvel EU som det nordiske samarbejde, der slår visionen om at gøre Norden til verdens mest bæredygtige region stort op. Store dyr spiller en nøglerolle i naturforvaltning, da tilstedeværelsen af megafauna, såsom vildsvin, bison, hest og elg, der er naturligt hjemmehørende i Norden, er en forudsætning for, at et naturområde kan blive tilnærmelsesvis selvbærende. Men netop disse dyr – både de, der selv er genindvandret i den nordiske natur som følge af deres juridiske beskyttelse, og de, der aktivt genudsættes i rewilding-projekter – vækker voldsomme og ophedede debatter mellem statsmagt og civilsamfund. Debatterne drejer sig om det vanskelige møde – og det besværlige arbejde med at skabe afstand – mellem vilde dyr, produktionsdyr og kæledyr, herunder hegnsproblematikker. Jeg vil argumentere for, at de stærke og ofte følelseladede reaktioner imidlertid også har rod i et mere grundlæggende møde mellem det vilde og det symbolske, som dyrenes genkomst i den nordiske natur aktiverer. Netop store dyr, som fx ulve, heste og vildsvin, er yndet mytestof; de er grundigt indspundet i fortællinger. Ud over at være fysisk stærke og store repræsenterer de en imaginær kraft og storhed i nordisk kultur, og nu hvor de på ny er nærværende som dyr i den nordiske natur, følger denne kraftfulde mytiske bagage med. Gennem læsninger af nordisk samtidslitteratur undersøger mit oplæg disse myter og

kulturelt betingede begreber om vildskab, der vedblivende klynger sig til de store dyr, som igen er at finde på de nordiske breddegrader – og hvordan disse spiller ind på vores omgang med naturen og aktuelle politiske diskussioner om land og menneskets råderum.

*Nordic Humanities Center: <https://www.sdu.dk/da/forskning/nordic-humanities-center>